

7. Пашнюк Л. О. Теоретичні аспекти адаптації підприємств до ринкових умов господарювання / Л. О. Пашнюк // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 1. – С. 76–81.
8. Степанова Ю. Л. Сутність результату адаптації підприємства / Ю. Л. Степанова // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля. Вип. 21. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2009. – Ч. 1. – С. 71–76.

УДК 331.101

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В. О. Студенець

У зв'язку з розвитком економіки та суспільства, науково-технічним прогресом та інтелектуалізацією трудової діяльності, соціалізацією економіки проблеми визначення ефективності трудової діяльності набувають дедалі більшого, а нерідко й домінуючого значення.

Питання підвищення ефективності трудової діяльності відображені в дослідженнях зарубіжних та вітчизняних учених: Д. П. Богині, М. О. Волгіна, О. А. Грішнкової, В. М. Гриньової, О. Л. Жукова, О. П. Єгоршина, А. М. Колота, Т. А. Костишиної, Н. Д. Лук'яченко, Л. А. Лутай, Г. В. Назарової, І. Л. Петрової, М. В. Семикіної, А. Ф. Шевченка та ін. Незважаючи на досить детальне дослідження цих питань у працях учених-економістів, існує низка теоретичних проблем, які зумовлені змінами в суспільстві та економіці.

Метою статті є дослідження теоретичних основ ефективності трудової діяльності та визначення способів її підвищення.

У сучасних умовах характеристики трудової діяльності стають усе більш динамічними, що визначається наслідком впливу ринкових факторів на персонал підприємства. При цьому динаміка багатьох показників може змінюватися на протилежну протягом порівняно невеликих проміжків часу, тоді як раніше ці характеристики були набагато консервативнішими і більш прогнозованими.

Ефективність трудової діяльності багато як українських, так і зарубіжних учених розглядають як частину ефективності суспільного

виробництва, оскільки праця є одним із найважливіших факторів виробництва.

О. А. Грішнова подає комплексне визначення праці: як діяльності, процесу, вияву, тобто розглядає працю як свідому цілеспрямовану створюючу діяльність; прикладання людиною розумових і фізичних зусиль для одержання корисного результату у задоволенні своїх матеріальних та духовних потреб; процес перетворення ресурсів природи в цінності та блага, що здійснюється і керується людиною під дією як зовнішніх стимулів (економічних і адміністративних), так і внутрішніх спонукань; вияв людської особистості [1, с. 10].

В економічній теорії ефективність визначається, виходячи з поставлених цілей, як функція досягнутих результатів і затрачених на це ресурсів.

К. Маркс відзначав: «Постійна мета капіталістичного виробництва полягає в тому, щоб при мінімумі авансованого капіталу виробляти максимум додаткової вартості... тобто економічну тенденцію капіталу, що вчить людство економічно витратити свої сили і досягати виробничих цілей з найменшими затратами засобів» [2, с. 346].

Визначено три основних концептуальних підходи до ефективності праці:

1) ефективність праці – соціально-економічна категорія, яка визначає рівень досягнення певної мети, співвіднесений з рівнем раціональності витрачання використаних при цьому ресурсів з кількісного боку ефектив-

ність визначається співвідношенням одержаного результату та зумовлених ним витрат; з якісного – співвідношенням між результативністю та економічністю здійснених витрат [3, с. 336];

2) ефективність праці – такий розподіл ресурсів, коли результат за будь-яким напрямом не може бути поліпшеним без погіршення за іншим напрямом, тобто даний підхід, як і попередній, більшою мірою орієнтований на аналіз і оцінку результатів діяльності суб'єктів господарювання [4, с. 480];

3) ефективність праці – обсяг продукту праці (продукції), послуг, робіт з урахуванням якості праці в розрахунку на одиницю затрат

праці. Принциповою відмінністю ефективності праці від продуктивності праці є відображення економії затрат праці та врахування якісної складової результату праці. Затрати праці (чисельність працівників, заробітну плату) доцільно розглядати в одиницю часу з урахуванням її структури, оскільки для власника та керівництва підприємства важливим є не тільки обсяг виконаної роботи в одиницю часу, а й те, якими затратами праці було досягнуто цей результат [5, с. 300].

Враховуючи різні тлумачення вчених щодо сутності ефективності праці як багатоаспектної соціально-економічної категорії нами узагальнена така система понять (рис. 1):

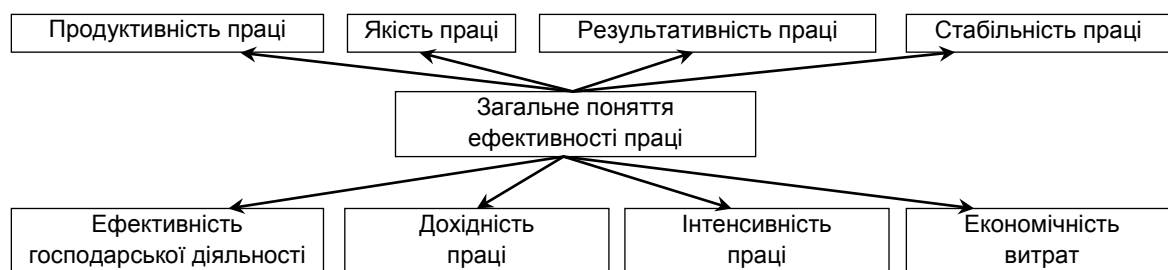

Рис. 1. Комплексний підхід до ефективності праці

Аналіз наукових концепцій дає можливість визначити, що ефективність трудової діяльності базується на ефективності праці.

Учений Т. С. Хачатуров, який розробив методологію розрахунку ефективності суспільного виробництва, відзначає, що «ефективність і соціальна, і економічна, являє собою відношення економічного або соціального ефекту до необхідних на його досягнення витрат» [6, с. 22].

У сучасний період відсутній єдиний підхід до виміру ефективності трудової діяльності. Складність полягає в тому, що процес трудової діяльності персоналу тісно пов'язаний із виробничим процесом і його кінцевими результатами, соціальною діяльністю суспільства, економічним розвитком підприємств.

А. П. Єгоршин виокремлює вісім основних концепцій оцінки ефективності трудової діяльності (рис. 2).

1. Економічна ефективність дозволяє шляхом співвідношення економії (прибутку) і затрат (вкладень) економічно обґрунтувати

результати діяльності підприємства згідно із закінченими проектами (бізнес-планами, інвестиціями, заходами).

2. Соціальна ефективність створює можливості оцінки суспільного характеру праці за допомогою кількісних і якісних показників.

3. Організаційна ефективність оцінює рівень організації трудової діяльності управлінського та виробничого персоналу.

4. Оцінка за кінцевими результатами дозволяє кількісно визначити результати і динаміку трудової діяльності підприємства загалом і його підрозділів на основі узагальнених економічних показників.

5. Управління продуктивністю праці створює основи для планування і аналізу трудових ресурсів за критерієм продуктивності та пов'язаних з ним інших показників.

6. Якість трудового життя є сучасним інтегральним показником оцінки трудової діяльності, який визначається на основі сукупності економічних і соціальних показників.

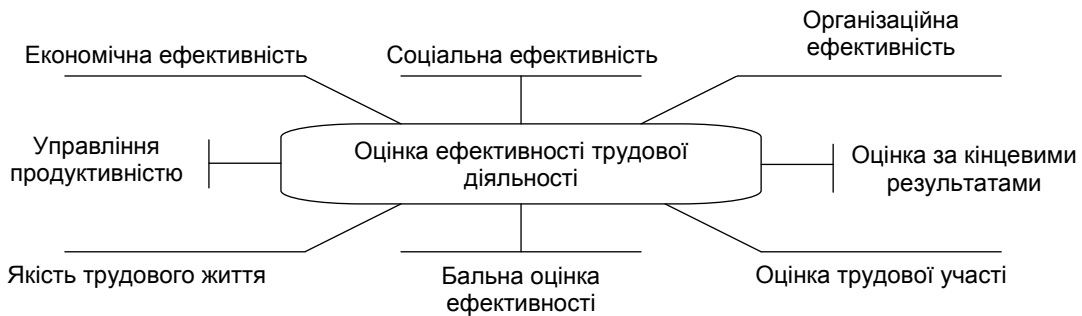

Рис. 2. Оцінка ефективності трудової діяльності [7, с. 995]

7. Бальна оцінка ефективності праці дозволяє за допомогою інтегрального показника оцінити кінцеві результати діяльності за певний період підприємства загалом, а також його підрозділів.

8. Оцінка трудової участі є головним інструментом виміру індивідуального вкладу в кінцеві результати при безтарифній системі, а також при погодинній формі оплати праці працівників.

На нашу думку, серед основних способів підвищення ефективності трудової діяльності необхідно врахувати такі:

- сталий соціально-економічний розвиток підприємств, зростання оплати праці, підвищення матеріального добробуту працівників;
- упровадження нормування праці з метою ефективного використання трудового потенціалу та робочого часу;
- забезпечення індивідуалізації в організації заробітної плати, посилення її залежності від рівня ефективності праці, професіоналізму, кваліфікації, складності, умов праці та відповідальності працівника за результати праці, творчого характеру праці, що сприятиме зростанню трудової активності;
- створення належних умов та охорони праці в усіх галузях виробництва та сфери послуг;
- створення можливостей для продуктивного використання трудового потенціалу через відповідне економічне підґрунтя;
- створення оптимального механізму формування та регулювання фондів оплати праці залежно від результатів виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства;

- розроблення і впровадження сучасних систем мотивації праці;
- практичну реалізацію соціальних гарантій зайнятого населення;
- упровадження комплексу заходів профілактики захворюваності, особливо професійної;
- зниження ризику втрати здоров'я і життя працюючих на виробництві.

Таким чином, запропоновані напрями сприятимуть підвищенню ефективності трудової діяльності працівників та забезпеченню ефективності господарської діяльності підприємств загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / О. А. Грішнова. – 5-те вид., оновлене. – К.: Знання, 2011. – 390 с.
2. Маркс К. Полное собрание сочинений / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – Т. 23. – 608 с.
3. Слезингер Г. Э. Труд в условиях рыночной экономики: монография / Г. Э. Слезингер. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 336 с.
4. Генкин Б. М. Организация, нормирование и оплата труда на промышленных предприятиях / Генкин Б. М. – М.: Норма, 2008. – 480 с.
5. Владимирова Л. П. Экономика труда / Владимирова Л. П. – М.: Дашков и К, 2002. – 300 с.
6. Хачатуров Т. С. Эффективность капитальных вложений / Хачатуров Т. С. – М.: Экономика, 1979. – 287 с.
7. Егоршин А. П. Управление персоналом: учеб. для вузов / А. П. Егоршин. – 7-е изд., доп. и перераб. – Н. Новгород: НИМБ, 2010. – 1100 с.